

Галина Малик

Мій
срібний
князю...

Галина Малик

*Присвячується
Ігорю М.*

Мій срібний князю...

*Сонетна
поема-монолог*

Ужгород
ВАТ "Видавництво "Закарпаття"
2002

Поезії про кохання Галини Малик — не тільки подія в літературному житті, але й знакове явище в емоційному стані нашої доби.

Суспільство, втомлене агресією мильних серіалів та жовтої преси, відчуває потребу у справжніх почуттях, духовних цінностях, які завжди лікували соціальні переломи. Поети першими вгадують це.

Читачі, що вирости на пригодах дівчинки Алі, дозрівши до ліричної поезії, будуть приємно здивовані зустріччю із знайомим іменем, що сяйнуло новою гранню.

“...На перехресті прагнень і розлук...”

Кожна епоха народжує нові мистецькі жанри, які в процесі розвитку суспільства розквітають, видозмінюються, відступають у тінь, чи взагалі зникають. Так, Середньовіччя породило лицарський роман, а в літературі класицизму центральне місце посідала ода... Серед того різнобарвного жанрового суцвіття немеркнуча слава і особлива повага неодмінно належать сонету.

Виник сонет десь на початку XIII ст. в Італії. Першу характеристику з описом основних ознак дав новонародженому Антоніо да Темпо ще 1332 року. Сонет проходить через творчість найвизначніших європейських майстрів: Джакомо да Лентіні (сицилійський нотар, якому належать перші датовані сонети), Данте Аліг'єрі, Ф. Петрарки, П. Ронсара, В. Шекспіра, Ж. -М. де Ередіа, Ш. Леконта де Ліля, В. Тредьяковського, Г. Державіна та ін. Перший його зразок, а точніше – переробка О. Шпигоцьким вірша Сафо, в українській літературі з'явився 1830 року. Сонетом захоплювалися А.Метлинський, Л. Боровиковський, М. Шашкевич, Ю. Федькович, Б. Грінченко... Сподвижником, справжнім новатором у розробці цієї унікальної поетичної форми по праву вважається І. Франко. У “сонеті про сонет” він так роз'яснює його специфіку:

*Голубчики, українські поети,
Невже вас досі нікому навчити,
Що не досить сяких-таких зліпити
Рядків штирнадцять, і вже й є сонети!*

*П'ятистоповий ямб, мов з міді литий,
Два з чотирьох, два з трьох рядків куплети,
Пов'язані в дзвінкі рифмові сплети,-
Лиш те ім'ям сонета слід хрестити.*

*Тій формі й зміст най буде відповідний;
Конфлікт чуття, природи блиск погідний
В двох перших строфах ярко розвертаєсь.*

*Страсть, буря, бій, мов хмара піднімаєсь,
Мутить блиск, грізно мечесь, рве окови,
Та при кінці сплива в гармонію любови.*

Згодом форму сонета опановували М.Рильський, М.Зеров, М.Драй-Хмара, П.Филипович, Є.Маланюк, пізніше – А.Малишко, Д.Павличко, М.Вінграновський, І.Мацинський та багато інших. Серед письменницької братії з цього приводу навіть негласно побутує кілька іронічних дистихів на кшталт:

*лиш той, хто подолав сонет,
вже може зватися поет.*

Або:

*сонет – то не проста забава,
сонети – не жіноча справа...*

Ось тут і починається найцікавіше.

Справді, до сонетного жанру вдавалися переважно чоловіки. Переважно. Але не тільки.

Бо як же тоді з Лесею Українкою? Чи вона усе ще не набулася у статусі “єдиного мужчини”?

Як же тоді з Валентиною Малишко? Чи не засиділась вона у “батьковій тіні”?

І як же тоді з Галиною Малик, яка ось – дебютує як поетка нонетами сонетів. Перша з перших у незвичному амплуа з-поміж нашого творчого жіноцтва.

Загалом, історія сонета знає кілька його різновидів. Відомі “вольні” та “тюремні” сонети (І.Франко), “криваві” (П.Орсаг-Гвездослав), “білі” (Д.Павличко) чи “ґратовані” (І.Світличний)... Сонети Галини Малик ми назвали б “срібними”. Зрештою, срібному князю – срібні сонети.

За кілька сотень літ свого існування історія світового сонета вибудувала і певні канони, що стосуються змістової форми: підстрофи мають завершуватися крапками, слова не сміють повторюватися, останнє слово мусить бути ключовим тощо. Дотримуючись більшості з цих вимог, Галина Малик ледь помітно, тактовно розкручує зашкарублі ортодоксальні гайки, проникаючись філософією сонета набагато глибше, по-жіночому чуттєвіше, ніж того хотів би, наприклад, укладач теоретичних настанов щодо сонета Й.-Р.Бехер. Авторці першої в історії української літератури сонетної поеми-монологу властиві вільнодумство і непередбачуваність. Тож якщо лягає на папір гарний, милозвучний повтор, то чому б не насолодитися ще й евфонічністю строфи:

*Мій срібний князю, я себе боюсь.
Боюсь того, що й словом не означу.
Часи прийшли – то плачу, то сміюсь,
пресвітлий князю, то сміюсь, то плачу.
(нонет I, голос п'ятий)*

У цьому й закодована “іншість” жіночого сонета у порівнянні з чоловічим. Не “вищість”, не “нижчість”, а саме “іншість”. І своїм правом “іншості” Галина Малик дуже толерантно послуговується.

Своєрідною є композиційна побудова поеми – власне, два обрамовані нонети.

У “заспіві” до першого нонета викристалізовано всю специфіку сонетного жанру (теза — антитеза — синтез). Тут йдеться про перегру біблійного “на початку було Слово”, про Слово писане, наділене Божим даром (чорнило – “безсмертна Господа Сльоза”), себто про справжній мистецький таланти, перед яким “все інше блякне, мерхне і вмирає”. І, звичайно ж, про те, на службу кому цей таланти так одержимо спрямовує лірична героїня...

Як і вимагає закон художнього обрамлення, зачини першого та останнього сонетів у поемі перегукуються, відповідно “Коли Господь створив небесну твердь” та “Коли Господь створив її з ребра”: від створення світу – через Боже Слово – до Слова про жертвну й безкорисливу любов.

Жіноча поема-монолог вражає філософією думки – такою простою і такою складною водночас: любов – це альфа і омега, початок і кінець... Алюзії, навіяні Біблією, фольклором, казкою, класичною культурою (античність, середньовіччя...), ба навіть “гіркою, як ужгородська кава”, сучасністю, легко, ненав’язливо працюють на головний ідейний задум авторки. Тут і райський сад, Люципер, Голгофа, хтива Магдалина, тут і кіт-баюн, Попелюшка, Русалка, Лорелея, крилатий кінь, Арлекін і П’єро, тут Суламита і мадам Тюссо, відблиски Помпеї, Дідро, Вуатюр... А ще “зацне паньство” давнього Львова, згадка про який дозволяє бодай трохи привідкрити завісу спраглому читачеві (звідки ж походять срібні князі?):

*Утому Львові... О, утому Львові
усі слова шляхетні й гонорові,
як їх мені коханий промовля.*

Ми не випадково означили сонети Галини Малик срібними. Ця срібна павутинка тягнеться через увесь твір – від першого нонета “Мій срібний князю...” до другого “Несе мене кохання течія...”. Тут, як у срібному задзеркаллі, переплетено реальність із уявою, мрією, сном: “срібний князь”, “срібний гріх”, “срібний дзвін”, “срібний грім”, “коси срібні й золоті...” Навіть сама лірична героїня вже “срібна й золота” стоїть, як покаменована віками скіфська баба, “на перехресті прагнень і розлук”.

Тетяна ЛІХТЕЙ,
ст.викладач філологічного факультету УжНУ